

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی - گرایش روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی

عنوان:

اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی

استاد راهنما

دکتر پرویز شریفی درآمدی

استاد مشاور

دکتر سعید رضایی

استاد داور

دکتر حسن اسدزاده

پژوهشگر

محمد رحیم نیازی

تابستان ۱۳۹۷

بیت‌الاحیاء

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداوند است و همواره ناظر به اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان دانشکده های دانشگاه علامه طباطبائی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جوئی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت،
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق،
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش،
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش،
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار،
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق،
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی،
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد،
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جوئی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

نام و نام خانوادگی: محمد رحیم نیازی تاریخ و امضاء: ۹۷/۶/۱۹

تعهدنامه ی اصالت پایان نامه

اینجانب محمد رحیم نیازی دانش آموخته مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی - گرایش روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی که در تاریخ ۹۷/۶/۱۹ از پایان نامه خود تحت عنوان اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی با کسب نمره / درجه دفاع نموده ام، متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از مقاله، کتاب، پایان نامه و غیره) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده از هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ازین دست موارد از این پایان نامه / رساله را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعائی نخواهم داشت.

تاریخ و امضاء: ۹۷/۶/۱۹

نام و نام خانوادگی: محمد رحیم نیازی

دانشگاه علوم و معارف گیلان
 دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

صورتجلسه دفاعیه رساله کارشناسی ارشد

دفاع از پایان نامه آقای محمد رحیم نیازی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روان شناسی و آموزش کودکان

استثنایی به شماره دانشجویی ۹۵۱۲۲۳۹۱۱۰

تحت عنوان: اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی

روز دوشنبه مورخ ۹۷/۶/۱۹ ساعت ۱۱/۳۰ با حضور هیات داوران و نماینده تحصیلات تکمیلی مطرح و

پس از بحث و بررسی پایان نامه مذکور با نمره به عدد (۱۹ /) به حروف (نوزده)

معادل (عالی)

مورد قبول واقع شد / نشد

اعضای هیات داوران

امضا	نام و نام خانوادگی	سمت
	آقای دکتر پرویز شریفی درآمدی	استاد راهنما
	آقای دکتر سعید رضایی	استاد مشاور
	آقای دکتر حسن اسدزاده	استاد داور

تقدیم به معلمان عزیزم

رضا شیوا

علی ابری

و مسعود قره داشی

که والاترین انسانها از دیدگاه من هستند.

و

همسر عزیزم

که همیشه

همگام من در زندگی

بوده است.

تقدیر و قدردانی

لازم است تا مراتب قدردانی خود را هرچند کوتاه و با ذکر نام اعلام دارم چرا که همراه بودن لطف و دقت نظر اساتید محترم در طول مدت انجام این مطالعه، به دقت تر شدن و ظرافت این پایان نامه کمک شایانی کرد.

از زحمات استاد راهنمای گرامی **جناب آقای دکتر پرویز شریفی درآمدی**، که راهنمایی این کار را پذیرفتند کمال تشکر را دارم. چرا که بدون راهنمایی های ارزنده ی ایشان، انجام این رساله ناممکن بود.

از **جناب آقای دکتر سعید رضایی**، استاد مشاور بزرگووارم سپاسگزارم که صبورانه همچون برادری دلسوز در تمامی زمینه ها از هیچ کمکی دریغ نکردند.

از استاد داور گرامی، **جناب آقای دکتر حسن اسدزاده**، به دلیل زحمت داوری صادقانه و دقت این پایان نامه، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده

پژوهش حاضر، به منظور تعیین اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی انجام شد. جامعه پژوهش حاضر را کلیه دانش آموزان کم توان ذهنی سال تحصیلی ۹۶-۹۷ شهر مشهد مشغول به تحصیل در مراکز آموزش ابتدایی -استثنایی دوره اول و دوم، تشکیل دادند. روش این پژوهش نیمه آزمایشی و طرح آن از نوع پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. حجم نمونه شامل ۲۰ دانش آموز پسر با کم توانی ذهنی باروش نمونه گیری در دسترس بودند. پس از تکمیل پرسشنامه مشکلات رفتاری راتر و مقیاس بلوغ اجتماعی وایلند توسط معلمان، این کودکان در دو گروه آزمایش (۱۰ نفر) و کنترل (۱۰ نفر) به شیوه تصادفی گمارش شدند. پس از آن گروه آزمایش (۱۰ نفر) به مدت ۸ جلسه ۴۵ دقیقه ای آموزش مهارت های اجتماعی را دریافت کردند. در حالی که گروه کنترل چنین آموزشی را در زمینه مهارت های اجتماعی دریافت نکردند. درخاتمه جلسات آموزشی، مجددا پرسشنامه مشکلات رفتاری راتر و مقیاس رفتار سازگاران وایلند به عنوان پس آزمون توسط معلمان دانش آموزان کم توان ذهنی، تکمیل شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل کواریانس یک راهه (ANCOVA) استفاده شد. یافته ها نشان داد که آموزش مهارت های اجتماعی موجب کاهش مشکلات رفتاری و بهبود سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی گروه آزمایش شده است. با توجه به یافته های این پژوهش می توان برنامه آموزش مهارت های اجتماعی را با هدف کاهش مشکلات رفتاری و بهبود سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی پیشنهاد داد.

کلید واژه ها: مهارت های اجتماعی، مشکلات رفتاری، سازگاری اجتماعی، کم توان ذهنی

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات پژوهش

مقدمه	۲
بیان مساله	۴
اهمیت و ضرورت پژوهش	۸
هدف پژوهش	۱۰
فرضیه های پژوهش	۱۰

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تاریخچه	۱۵
تعریف کم توان ذهنی	۱۷
تعاریف گوناگون کم توانی ذهنی	۲۰
تعریف انجمن روانپزشکی از کم توانی ذهنی	۲۱
طبقه بندی کم توانی ذهنی	۲۲
میزان شیوع کم توانی ذهنی	۲۳
سبب شناسی کم توانی ذهنی	۲۴
عوامل مربوط به قبل از تولد	۲۵
عوامل مربوط به هنگام تولد	۲۶
عوامل بعد از تولد	۲۷
ویژگیهای کودکان کم توان ذهنیشناختی	۲۸
یادگیری و پیشرفت تحصیلی	۳۲
مشکلات رفتاری کودکان با کم توانی ذهنی	۳۲
سازگاری اجتماعی	۳۴
تعاریف سازگاری اجتماعی	۳۵
ضرورت آموزش مهارت های اجتماعی	۳۹

۴۴	پیشینه پژوهش
۴۴	پژوهش‌های داخلی
۴۶	پژوهش‌های خارجی
۴۸	خلاصه و جمع بندی فصل

فصل سوم : روش‌شناسی پژوهش

۵۰	روش‌شناسی تحقیق
۵۰	جامعه مورد پژوهش
۵۰	نمونه و روش نمونه‌گیری
۵۱	معرفی برنامه آموزش و نحوه اجرا آن
۵۲	ابزار اندازه‌گیری یا روش‌های عملی جمع‌آوری داده‌ها
۵۴	گردآوری داده‌ها
۵۴	روش تحلیل داده‌ها

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل پنجم : بحث و نتیجه‌گیری

۶۵	بحث در چارچوب فرضیه‌های پژوهش
۶۷	نتیجه‌گیری کلی
۶۷	محدودیت‌ها
۶۸	پیشنهادها
۶۸	پیشنهادهای پژوهشی
۶۸	پیشنهادهای کاربردی
۶۹	منابع

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

اصطلاح کم توان ذهنی را از زوایای گوناگون روانشناختی، زیستی و آموزشی می توان تعریف و مورد بررسی قرار داد (اسمیت^۱، ۲۰۰۰). اصطلاح کم توانی ذهنی زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که عملکرد هوشی و و کاستی در مهارت هایی مانند برقراری ارتباط و مراقبت از خود و کارکرد اجتماعی، را موجب می شود کودک یادگیری و رشد کندتری از همسالانش داشته باشد (لوکاسون^۲، ۲۰۰۰). به افرادی که محدودیت معنادار در عملکرد هوشی و رفتارسازی داشته و مشکلات آن ها قبل از سن ۱۸ سالگی ایجاد شده باشد کم توان ذهنی می گویند (انجمن کم توانی های ذهنی و تحولی آمریکا^۳، ۲۰۰۷).

از لحاظ تاریخی ، عقب ماندگی ذهنی یا ناتوانی هوشی به طرق مختلفی و توسط متخصصان متعددی مفهوم سازی تعریف و تشخیص داده شده است (ورترز ، تامپکینز و کالاتا^۴؛ ۲۰۰۷، به نقل از شریفی در آمدی ، رونقی و صفر یزدی ، ۱۳۹۰).

افراد کم توان ذهنی با توجه به محدودیت ها ویژه شان نسبت به کودکان عادی، مشکلات رفتاری بیشتری را نشان دهند، آن ها به دلیل محدودیت های گوناگون که غالباً از محدودیت های شناختی آن ها نشأت می گیرد، با شکست های متعددی روبه رو می شوند و پیامد همه این عدم موفقیت ها ناکامی است که خود سر آغاز پرخاشگری به گونه های گوناگون خواهد بود. (انجمن کم توان های ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۲). افراد کم توان ذهنی همچنین غالباً در مهارت های سازگاران نیز با کاستی های جدی روبرو هستند (انجمن روانپزشکی آمریکا^۵، ۲۰۰۰).

-
1. Smith
 2. Luckasson
 3. American Association on Mental Retardation. Mental Retardation
 4. Werts, Tompkins & Culata
 5. American Psychiatric Association

اجتماعی شدن، مهم‌ترین فرآیند به دست آوردن مهارت‌های اجتماعی در کودکان است که متأثر از سطح های مختلف بوم شناختی شامل خانواده، مدرسه و جامعه می‌باشد (گتینگر، کیوتس شو^۱، ۲۰۱۶). اهمیت مهارت های اجتماعی به عنوان مهمترین عامل اجتماعی شدن و سازگاری اجتماعی را هیچ گاه نمی توان از نظر دور داشت و بی شک توجه به رشد اجتماعی و آموزش اجتماعی این کودکان از جایگاه ویژه ای برخوردار است. (متسون و اولندیک، ۲۰۰۴؛ به نقل از به پژوه و همکاران، ۱۳۸۹). آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان می‌تواند تاثیر زیادی در کارکردهای سازشی، تحصیلی کیفیت زندگی و توان بالقوه‌ی آنها برای زندگی و آموزش در محیط با حداقل محدودیت داشته باشد (فوسل، ماکیس و سیلور^۲، ۲۰۰۵). بیش تر متخصصان بر این باورند که مهارت های اجتماعی مجموعه رفتارهای فراگرفته و قابل قبولی است که فرد را قادر می سازد با دیگران ارتباط موثر برقرار کند و از عکس العمل های نامعقول اجتماعی خود داری کند. همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغاز گر برقراری رابطه، تقاضای کمک کردن، تعریف و تمجید از دیگران و تشکر و قدر دانی کردن، مثال هایی از مهارت های اجتماعی به شمار می آیند (الیوت و گرشام^۳، ۱۹۸۷). با توجه به این موارد گفته شده در رابطه با ویژگی های افراد کم توان ذهنی و همیچنین نقش مهارت های اجتماعی در زندگی افراد به نظر می رسد آموزش مهارت های اجتماعی با هدف کاهش مشکلات رفتاری و بهبود سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی (کودکان با کم توانی ذهنی خفیف) می تواند به این افراد کمک کننده باشد و بخشی مشکلات آنها را حل نماید.

-
1. Gettinger & Guetschow
 2. Fussell, Macias & Saylor
 3. Gresham & Elliott

بیان مساله

به افرادی کم‌توان ذهنی^۱ گفته می‌شود که محدودیت‌های معنادار در کارکردهای هوشی و رفتارهای سازشی داشته و مشکلات آن‌ها قبل از هجده سالگی ایجاد شده باشد. در این تعریف رفتار سازشی به صورت مهارت‌های سازشی مفهومی، اجتماعی و عملی بیان شده است. به عبارت دیگر رفتار سازشی توانایی شخص برای به کارگیری و یادگیری مهارت‌های زندگی است به نحوی که فرد قادر به زندگی مستقل باشد (انجمن کم‌توانی های ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۲). در راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (ویراست پنجم)^۲ ملاک ضریب هوشی حذف شده است. حذف ملاک ضریب هوشی باعث می‌شود کانون توجه بیشتری روی سطح عملکرد سازگارانه‌ی فرد متمرکز شود (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۳؛ به نقل از ارجمند نیا، فتح آبادی، طاهریان و عاشوری، ۱۳۹۶)

کودکان کم‌توان ذهنی علاوه بر مشکلات شناختی، مشکلات رفتاری نیز از خود نشان می‌دهند (رابینسون و رابینسون^۳ ۱۹۷۶، ترجمه ماهر، ۱۳۸۰). مشکلات رفتاری، مشکلات فردی و اجتماعی فراوانی را به وجود می‌آورد. کودکان با مشکلات رفتاری، خانواده، آموزشگاه و اجتماع را با مسائل و دشواری‌های گوناگون مواجهه می‌کنند (سیف، ۱۳۸۷). وجود مشکلات رفتاری در این کودکان، تمامی معلمان و مربیان آموزش و پرورش آن‌ها را به ستوه آورده است. زیرا مانعی بزرگ بر سر راه آموزش و پرورش این کودکان است و معلمان و مربیان و حتی اولیاء، همواره در راستای برطرفسازی این مانع بزرگ آموزشی و تربیتی چاره جویی می‌کنند (کاکاوند، ۱۳۸۸).

افراد کم‌توان ذهنی همچنین غالباً در رفتارهای سازشی نقص دارند (انجمن کم‌توانی ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۰). اصطلاح رفتارسازشی به توانایی‌های کارکردی از جمله خود مراقبتی، قابلیت اجتماعی و خود مدیریتی

1. Intellectual disability
2. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)
3. Robinson, & Robinson

که برای استقلال در زندگی روزمره ضروری هستند، اشاره دارد (وستوود^۱، ۲۰۰۹). در واقع ضعف در رفتار سازشی کودکان کم توان ذهنی بر زندگی روزمره آنان تاثیر می‌گذارد و توانایی پاسخدهی آنان به یک موقعیت خاص یا محیط را تحت تاثیر قرار می‌دهد (انجمن کم توان های ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۲). هالاهان^۲ (۲۰۰۹) بر این عقیده است که رفتار سازشی موثر ترکیبی از هوش اجتماعی (درک موقعیت‌های اجتماعی و تعامل با دیگران به شیوه مطلوب) همراه به هوش عملی (توانایی حل مشکلات روزمره، کسب مهارت خودیاری و کارکرد مستقل) است. الگوی نقص در مهارت اجتماعی قسمت رفتاری نارسایی اجتماعی را پوشش می‌دهد؛ اگرچه عوامل شناختی عاطفی بسیار نیز وجود دارد که موجب تعیین پاسخ اجتماعی می‌شود (اسپنس^۳، ۲۰۰۳).

ارتقای مهارت های اجتماعی افراد کم توانی ذهنی برای مدت هاست از اهداف پژوهشگران به حساب می آید. (کریس و دان^۴، ۲۰۰۴) مهارت های اجتماعی، روش های واقعی هستند که افراد برای آغازگری، درگیری، ارتباط برقرارکردن و پاسخ به دیگران زمانی که در مبادله شرکت دارند مورد استفاده قرار می دهند. الیوت، گرشام و مک کلاسی مهارت های اجتماعی را چنین تعریف می کنند: رفتارهای انطباقی فراگرفته شده که فرد را توانمند می سازد با دیگران روابط متقابل برقرار کند، واکنش های مثبت از خود نشان دهد و از رفتارهایی که پیامدهای منفی دارد دوری کند. این مهارت ها شامل رفتارهایی چون همکاری، مسئولیت پذیری، خویشتن داری و جرأت ورزی می شود (کوتوگنو^۵، ۲۰۰۹؛ به نقل از اسدی گندمانی، پزشک، هاشمی آذرو صرامی، ۱۳۹۴).

برای مثال در پژوهش‌های داخلی نسایان واسدی گندمانی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر مشکلات رفتاری نوجوانان با کم توانی ذهنی به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های

-
1. Westwood
 2. Hallahan
 3. Spence
 4. Crites & Dunn
 5. Cotugno

اجتماعی بر مشکلات رفتاری افراد کم توان ذهنی اثربخش نیست، اما شواهد نشان می دهد افراد با تاخیرهای شناختی مهارت‌های غیر تحصیلی مانند اجتماعی، شغلی و زندگی روزانه توجه کافی را دریافت نکردند و برای موفقیت به برنامه‌ای نیاز دارند که آموزش های تحصیلی، شغلی، زندگی روزانه و مهارت های اجتماعی را با یکدیگر دربر گرفته باشد. مهارت های اجتماعی باید مورد توجه قرار گیرد در محیط های گوناگون، آموزش داده شود.

علاوه بر این بیان زاده و ارجمندی (۱۳۸۲)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت های اجتماعی سبب بهبود رفتارسازی در کودکان با کم توانی ذهنی خفیف می شود. همچنین جلیل آبنکار، عاشوری و افروز (۱۳۹۲) نیز به این نتیجه رسیدند که برنامه آموزش مهارت های اجتماعی باعث بهبود مهارت های اجتماعی در نوجوانان کم توان ذهنی می شود.

همچنین در پژوهش های خارجی علوی، پاکدامن، ساوجی و امین (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان آموزش مهارت های اجتماعی بر میزان پرخاشگری کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت های اجتماعی، رفتار پرخاشگرانه کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر را کاهش می دهد. همچنین هارل، مرسر و دروسر^۱ (۲۰۰۸) در پژوهشی با ۷۴ آزمودنی نوجوان در رده ی سنی ۱۳ تا ۱۶ سال دارای مشکلات ارتباط اجتماعی، به این نتیجه دست یافتند که آموزش گروهی مهارت های اجتماعی مبتنی بر رویکرد یادگیری اجتماعی و شناختی رفتاری می تواند به افزایش مفهوم خود، خود کار آمدی اجتماعی و کاهش مشکلات رفتاری بیانجامد؛ به عبارت دیگر به موثر بودن آموزش مهارت های اجتماعی در سازگاری اجتماعی کاهش مشکلات رفتاری اشاره دارند. سیویر و جونز^۲ (۲۰۰۸) طی پژوهشی "تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر رشد مهارت های اجتماعی و رفتاری دانش آموزان کم توان ذهنی پرداختند. آزمودنی ها شامل ۸ کودک کم توان ذهنی ۹ تا ۱۱ سال - با تشخیص در خطر مشکلات سازگاری اجتماعی - بودند. آموزش

-
1. Harrell, Mercer & Derosier
 2. Severs & Jones

مهارت های اجتماعی به این کودکان از طریق الگوسازی ، ایفای نقش ، تقویت مثبتبود . نتایج این پژوهش نشان از اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی در بهبود مشکلات رفتاری و مهارت های اجتماعی آزمودنی ها بود. الکسنین و الکسنین (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان " آموزش مهارت های اجتماعی برای دانش آموزان با مشکلات یادگیری و رفتاری " ، آموزش مهارت های اجتماعی و ارتباطی را در مشکلات یادگیری و رفتاری موثر می دانند . آموزش مهارت های اجتماعی ، ارتباطی و ابراز وجود به پیشرفت تحصیلی کمک می کند و مشکلات رفتاری را کاهش می دهد ..

دی بلت و همکاران^۱ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان "تاثیر مهارت های اجتماعی بر کودکان با کم توانی ذهنی" آزمودنی ها ۳۶۳ کودک با کم توانی ذهنی پایین و ۱۴۷ کودک با کم توانی هوشی متوسط بودند . که آموزش مهارت های اجتماعی را دریافت کردند ، نتایج به دست آمده حاکی از اثربخش بودن مهارتهای اجتماعی بر رفتار آزمودنی ها بود. و میراندا و پرزاندکیون^۲ (۲۰۰۰) در پژوهشی به منظور بررسی اثر بخشی آموزش مهارت های اجتماعی در کودکان مبتلا به اختلال کاستی توجه /بیش فعالی ، ۳۲ کودک شامل ۲۵ پسر و ۷ دختر را مورد بررسی قرار دادند . کودکان طی ۱۸ جلسه مداخله ی آموزش مهارت های اجتماعی و درمان شناختی – رفتاری قرار گرفتند . نتایج به دست آمده ، نشان از اثر بخشی آموزش مهارت های اجتماعی به تنهایی یا همراه با درمان شناختی – رفتاری ، در کودکان مبتلا به اختلال کاستی توجه/ بیش فعالی بود .

با توجه به مطالب گفته شده در رابطه با نقش متغیرهای مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی در زندگی و کارکرد دانش آموزان کم توان ذهنی این پژوهش در پی پاسخگویی به این سوال است که آیا آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی تاثیر دارد؟

1 Debildt ,et al
2 Miranda&Presentacion

اهمیت و ضرورت پژوهش

شیوع کم‌توانی ذهنی تقریباً ۳ درصد کل جمعیت جهان را شامل می‌شود (کونستابیلی^۱، ۲۰۱۰). در میان افراد کم‌توان ذهنی، کودکان و جوانان موسوم به کم‌توانی ذهنی آموزش‌پذیر جایگاه ویژه‌ای دارند. این کودکان حدوداً ۲ درصد تعداد کل کودکان سنین مدرسه را تشکیل می‌دهند (افروز، ۱۳۸۹). که بهره هوشی آنان حدود ۵۰-۵۵ تا ۷۰-۷۵ می‌باشد (افروز، ۱۳۸۹).

اگر چه فراوانی اختلال‌های رفتاری در کودکان عادی نیز شایع می‌باشد ولی در کودکان با کم‌توانی ذهنی به دلیل محدودیت در مهارت‌های شناختی، اجتماعی و سازشی بیشتر مشاهده می‌شود و آنان را بویژه در مدرسه با مشکل مواجه می‌سازد این اختلال‌های طیف وسیعی از مشکلات نظیر افسردگی، اضطراب، گوشه‌گیری، پرخاشگری، نارسایی توجه و فزون‌کنشی را در بر می‌گیرد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که وجود این مشکلات در کودکان کم‌توان ذهنی اهمیت دارند به عنوان مثال جاکوبستن^۲ (۱۹۹۰) شیوع ۴۰ درصدی را در کودکان سنین ۵ تا ۱۷ سال گزارش کرد. هنگامی که مشکلات رفتاری و عاطفی به شدت خاصی می‌رسند و تداوم می‌یابند به صورت غیرقابل انکاری مسئله ساز می‌شوند و آرامش خانواده و فرد را بر هم می‌ریزند که معلمان و سایر متخصصان می‌توانند نقش مهمی در کمک به این کودکان و ناتوانی‌هایشان داشته باشند (صمدی، ۱۳۸۸).

افراد کم‌توان ذهنی همچنین غالباً در مهارت‌های سازگاری اجتماعی نیز محدودیت‌های جدی و اساسی روبرو هستند (انجمن کم‌توان‌های ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۲). این مهارت‌ها پیوند اساسی با تمامی جنبه‌های زندگی کودکان دارد و بر سازگاری و انطباق آن‌ها تاثیر بسزایی می‌گذارد (واندرز، مندز و دانرز، ۲۰۰۷). در واقع ضعف در رفتار سازشی کودکان کم‌توان ذهنی بر زندگی روزمره آنان تاثیر می‌گذارد و توانایی

1. Contestabile
2. Jacobson
3. Wanders, Mendez, & Downer

پاسخدهی آنان به یک موقعیت خاص یا محیط را تحت تاثیر قرار می‌دهد (انجمن کم توان های ذهنی و تحولی آمریکا، ۲۰۰۲).

اهمیت مهارت های اجتماعی به عنوان عامل سازگاری اجتماعی هیچ گاه نمی توان نادیده انگاشت. و توجه به آن در تعلیم و تربیت از جایگاه ویژه ای برخوردار است (تانگوای، ۲۰۰۰، ۱). به علاوه نتایج پژوهش های گوناگون حاکی از آن است که بسیاری از کودکانی که در مهارت اجتماعی ضعف دارند و توسط همسالان خود مورد پذیرش قرار نمی گیرند در معرض ابتلا به انواع مشکلات رفتاری، اجتماعی و تحصیلی هستند (گرای^۲، ۲۰۱۶).

اسکلاس و همکاران (۱۹۹۰) آموزش مهارت های اجتماعی را به دلایل زیر عنوان بخشی از برنامه آموزشی دانش آموزان با نیازهای ویژه معرفی کردند: ۱. دانش آموزان توان خواه در زمینه مهارت های اجتماعی کمبود هایی دارند و کمترین توجه را از همسالانشان دریافت می کنند ۲. دانش آموزان توان خواه به دلیل کمبود مهارت های اجتماعی، کمتر در فعالیت های مدرسه شرکت می کنند ۳. دانش آموزان توان خواه در یادگیری مهارت های اجتماعی به کمک تجربه های جانشینی مشکل دارند. از این رو، یک برنامه خوب برای این گونه دانش آموزان می تواند احساس امنیت و شایستگی را در آنها پرورش دهد و از همه مهم تر احساس احترام به خویش را در آنها زنده کند (به نقل از بیان زاده و ارجمندی، ۱۳۹۱).

از آنجایی که تاکنون پژوهشی در رابطه با اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر هردو متغیر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی در دانش آموزان کم توان ذهنی یافت نشد. و با توجه به اینکه مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی از مشکلات اصلی دانش آموزان کم توان ذهنی می باشد و با در نظر گرفتن پیشینه پژوهش که نشان از تاثیر کسب مهارت اجتماعی در کاهش مشکلات رفتاری و ناهنجاری های رفتاری و افزایش سازگارشدهن با جامعه می باشد. ضرورت انجام این پژوهش احساس می شود.

1 . Tangua

2 . Gray

از این رو در این پژوهش با اجرای برنامه آموزش مهارت های اجتماعی و تعیین اثربخشی آن بر کاهش مشکلات رفتاری و بهبود میزان سازگاری اجتماعی تلاش می شود بخشی از مشکلات دانش آموزان با کم توانی ذهنی کاهش یابد. و امید است تا مربیان و معلمان دانش آموزان کم توان ذهنی به اهمیت آموزش مهارت های اجتماعی را در زندگی این گروه از دانش آموزان پی ببرند و به صورت کاربردی آموزش مهارت های اجتماعی را در برنامه های آموزشی آن ها بگنجانند.

هدف پژوهش

کلی

تعیین اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری و سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان

ذهنی

جزیی

تعیین اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری دانش آموزان کم توان ذهنی

تعیین اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی

فرضیه های پژوهش

آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری دانش آموزان کم توان ذهنی موثر است.

آموزش مهارت های اجتماعی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی موثر است.